

به نام خداوند جان و خرد

کاربرد زبان در تربیت
دکتر فاطمه گل عابدی

مقاله مطالعه اهداف و مؤلفه های آموزش
مهارت های زبانی در برنامه درسی زبان فارسی
(الهام قادری دوست، دکتر مریم دانای طوسی)

تشریح مهارت های زبانی

علاوه بر چهار مهارت زبانی خواندن، نوشتن، سخن گفتن و گوش دادن، یک مهارت پراهمیت دیگر نیز در دوره های جدید به عنوان سواد زبانی مطرح شده است؛ نگرش و سواد رسانه ای. این پنج مهارت به هم وابسته اند و همچنین با فعالیت های هم زمانی چون؛ تمرین و تکرار، تعمق و یادگیری در هم تنیده اند. در ادامه مؤلفه های مربوط به هر یک به صورت جداگانه تشریح می شود.

مهارت خواندن شامل سطوح زیر است: دریافت سطحی، درک مطلب و خواندن انتقادی

مهارت نوشتن، پیچیده ترین و دشوارترین مهارت زبانی است و سطوحی دارد که از حد رمزگذاری ساده؛ یعنی رونویسی آغاز و به حدّ نهایی که نوشتن خلاقانه است، ختم می شود.

مهارت سخن گفتن نیز دارای سطوحی است که از آغاز تلفظ واژگان تا بیان آگاهانه و هوشمندانه جملات را دربرمی گیرد. فردی که مهارت سخن گفتن دارد، باید بتواند اندیشه ها و دریافت های نیداری و خوانداری خود را به درستی بیان کند.

مهارت گوش دادن، گستره ای از سطح شنیدن انفعالی تا گوش دادن آگاهانه و توأم با دقت و پردازش معنایی پیام را دربرمی گیرد.

۱. خواندن

۱-۱. خواندن مفاهیم اثر و نوشته

شناسایی و کاربرد ساختارهای منظم به منظور درک اطلاعات؛ مانند:
ترکیب منطقی، مقایسه / تطابق، علت و معلول، ترتیب زمانی متون، متون پیاپی.

۱-۲. شناخت آواها

درک روابط پیچیده بین نشانه های آوایی تمام واج ها

۱-۳. رمزگشایی و تشخیص واژگان

تشخیص املاي هم آواها به منظور درک معنی آن ها؛ با استفاده از قواعد هجّی کردن

۱-۴. روان خوانی

خواندن متون مختلف به همراه درک مطلب با تأکید بر درست خوانی و تندخوانی

۱-۵. افزایش دایره واژگان و مفاهیم

بهره گیری از دانش ریشه شناسی واژه ها و هم خانواده های آن ها و همچنین مثال هایی از متون تاریخی و ادبی برای درک معنی واژه های کهن و جدید

۱-۶. مهارت های درک مطلب و پاسخ به سؤال ها

شناسایی، توصیف، ارزیابی و تلفیق نکته های مهم متن در سایر متون، درک مطلب ادبی و نظریه های نقد ادبی، مقایسه و ارتباط بین متون ادبی گذشته و معاصر، تحلیل و بررسی نحوه بازتاب آثار ادبی یک دوره خاص، رویدادها و شرایط اجتماعی و تاریخی آن دوره، تشخیص مفاهیم ادبی مختلف و...

۱-۷. پرسش و پژوهش

انتخاب رسانه مجازی مناسب برای تحقیق و ارزیابی کیفیت اطلاعات دریافتی جمع آوری مطالب در یک مجموعه براساس موضوع، گسترش توانایی انتخاب نقادانه آثار، استفاده از منابع مختلف درباره یک موضوع، نقد مباحث چاپ شده در نشریه های مختلف و ...

۲. نوشتن

۲-۱. نوشتن به عنوان یک فرایند

روی آوردن به فرایند کامل نویسی با روزانه نویسی و به مقدار کافی نوشتن، تحلیل و اصلاح متن به منظور اصلاح سبک و ساختار، هماهنگی مطالب، انتخاب درست واژه، تنوع جمله ها و ظرافت معنایی، مرور و ویرایش فنی، استفاده از معیار برای ارزیابی و بهبود نوشته های خود و دیگران

۲-۲. نوشتن به عنوان یک محصول

بررسی ویژگی ها، ساختار، لحن و خصوصیات زبانی انواع مختلف و استفاده از آن ها در نوشته های خود، نقد آثار از لحاظ درستی و قابل اعتماد بود آن ها نوشتن یک بیانیه و دفاع از آن با استفاده از نظرات درست، نوشتن پژوهش های مختلف با استفاده از پژوهش های گذشته و ...

۲-۳. فن نوشتن، املا و دست خط

رعایت اصول و قواعد زبان در نوشته، استفاده از وابستگی، هم پایگی و بدل برای بیان ارتباط بین نکته های متن، ویرایش متن خود و دیگران، استفاده از منابع متعدد به منظور ویرایش متون.

۲-۴. اشکال نوشتن، مخاطبان و اهداف

استفاده از مؤثرترین ساختار نوشتاری و شیوه های راهبردی با توجه به هدف و مخاطب اثر - تسلط بر انواع نوشتار؛ مثل نوشتار اقناعی، توصیف های شخصی، گزارش های تحقیقاتی، تحقیق های ادبی مقاله های توصیفی، نقد، هجو، شعر و سبک های توصیفی خاص - بررسی تأثیر لحن، انتخاب واژه ها، سبک سبک، محتوا، نظر نویسنده و عناصر ادبی بر کل اثر - بهره گیری از قوانین حقوقی چاپ - به کارگیری ساختارهایی چون ترتیب زمانی، رابطه علت و معلولی و عناوین اصلی و فرعی در نوشته - جمع آوری و بهره گیری از این اطلاعات در زندگی روزمره و محیط کار

۳. سخن گفتن

۳-۱. بحث و گفت و گو

حمایت از یک موضع با ترکیب و تلفیق آرای متفاوت، حمایت از یک موضع و تعدیل یا رد آن با بحث گروهی، خلاصه و ارزیابی کردن نتایج احتمالی و پیش قدم شدن در هدایت بحث ها به مراحل بعدی، به عهده گرفتن نقش رهبری در بحث ها.

۳-۲. طرح سؤال و بحث گروهی

طرح سؤال های آماده و تکمیلی در بحث ها و مصاحبه ها، تحلیل و ارزیابی فرایندهای گروهی، توصیف عناصر ادبی و بسط موضوع و همچنین بحث درباره آن ها، طرح پرسش نقادانه درباره موضع یا دیدگاه یک نویسنده، پاسخ به پرسش های مخاطب با ارائه توضیح و مثال و تعریف، شرکت فعال در میزگردها و همایش ها.

۳-۳. ارائه شفاهی

سخن گفتن برای رسیدن به هدف های مختلف خود (مثل استدلال کردن، اطلاع دادن، سرگرم کردن، تفسیر ادبی، نمایش دادن، ابراز شخصی)، استفاده از راهبردهای متفاوت برای سامان دهی به سخنان خود (مثل متمرکز کردن فکر، جلب توجه، استدلال های قاطع، تکرار)، استفاده از فنون کارآمد مربوط به سخنوری به هنگام سخن گفتن (مثل تماس چمی، ارتباط غیر کلامی، صدا، آهنگ صدا، تلفظ و ...)، بازیابی و ویرایش نویس های سخنران، خلاصه کردن یا افزودن توضیح به سخنان پیشین خود.

۴. گوش دادن

۴-۱. گوش دادن فعال

بررسی ایده ها و تعمق در آن ها همزمان با گوش دادن و تمرکز دقیق، گوش دادن ماهرانه برای تشخیص مباحث استدلالی و احساسی از یکدیگر، نشان دادن واکنش مناسب به یک سخنرانی استدلالی، تفسیر شفاهی یک متن ادبی یا یک سخنرانی علمی یا آموزشی به عنوان یک شنونده.

۴-۲. درک مطلب شنیداری

گوش دادن برای خلاصه کردن و داوری و ارزیابی گفته ها، ارزیابی میزان باورپذیری گوینده، تشخیص چگونگی کاربرد شعار و استدلال در گونه های شفاهی، گوش دادن به بحث ها و گفت و گوها و نشان دادن واکنش مناسب به آن ها

۵. مشاهده و سواد رسانه ای

۵-۱. ساخت معنا

توجه به این نکته که پیام ها نشانگر واقعیت اجتماعی هستند و در مقاطع زمانی مهم و در نقاط مختلف دنیا تفاوت دارند، توانایی تشخیص و ارزیابی این نکته که چگونه به محصول رسانه ای نماینده ارزش های فرهنگی ای است که در آن تولید شده است، توانایی تشخیص و انتخاب اشکال رسانه ای متناسب با هدف بیننده.

۵-۲. پیام های دیداری و کلامی

تحلیل رسانه با توجه به کلیه ای بودن آن (جنسیت، نژاد)، مقایسه و مقابله چند منبع رسانه ای

۵-۳. استفاده از رسانه

استفاده از متون رسانه های چاپی و الکترونیکی برای کشف روابط انسانی و ایده ها و وجوه جدید فرهنگ (مثل تعصب نژادی، گذاشتن قرار ملاقات، ازدواج، خانواده و نهادهای اجتماعی)، تشخیص تأثیر شرایط سیاسی و تاریخی و اقتصادی و اجتماعی بر رسانه خبری، توانایی تشخیص این نکته که رسانه ها و برنامه ها برای انتقال پیام از فنون و فناوری های مختلف استفاده می کنند.